

ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ:

Ο διαμεσολαβητικός ρόλος της ταυτότητας
και της αυτοαποτελεσματικότητας

Βασίλης Παυλόπουλος, Φρόσω Μόττη-Στεφανίδη

Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αλεξανδρούπολη
1-3 Δεκεμβρίου 2017

11^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικής Ψυχολογίας

Constructing Active Citizenship with European Youth: POLICIES, PRACTICES, CHALLENGES AND SOLUTIONS

www.catcheyou.eu

- Το ερευνητικό πρόγραμμα CATCH–EYoU χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (πρόγραμμα Horizon 2020, GA No 649538, 2015-2018)
- Αποτελεί συνεργασία οκτώ ευρωπαϊκών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων: Amla Mater Studiorum Università di Bologna (Ιταλία), Örebro University (Σουηδία), Friedrich-Schiller-Universität Jena (Γερμανία), Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Ελλάδα), Universidade do Porto (Πορτογαλία), Masaryk University (Τσεχία), London School of Economics and Political Science (Ηνωμένο Βασίλειο), Tartu Ülikool (Εσθονία), Forum Nazionale dei Giovani (Ιταλία).
- Αποσκοπεί να μελετήσει τις πολλαπλές μορφές και τα περιεχόμενα της συμμετοχής στα κοινά και στην πολιτική των νέων στις χώρες της ΕΕ, να εντοπίσει τους πολυεπίπεδους (ψυχολογικούς, αναπτυξιακούς, κοινωνικούς) παράγοντες που την ενεργοποιούν και να προτείνει εργαλεία και καλές πρακτικές προς αυτή την κατεύθυνση.

Κοινωνική και πολιτική συμμετοχή

www.catcheyou.eu

- Η μελέτη της συμμετοχής στα κοινά και στην πολιτική διαφέρει μεταξύ επιστημονικών κλάδων και επιστημολογικών προσεγγίσεων (κανονιστική vs. κριτική). Πολλές έρευνες είναι περιγραφικές, επικεντρώνονται στη συμβατική πολιτική δράση και αγνοούν τις λανθάνουσες μορφές συμμετοχής (Banaji et al., 2017).
- Ο όρος ‘civic engagement’ (Adler & Goggin, 2005) έχει ευρύτερο κοινωνικό περιεχόμενο συγκριτικά με την στοχευμένη έννοια ‘political participation’ (Teorell, Torcal, & Montero, 2007). Κοινό χαρακτηριστικό: η ‘ενεργητική’ στάση έναντι της απάθειας.
- Η τυπολογία των Ekman & Amnå (2012):

Μη συμμετοχή		Κοινωνική συμμετοχή		Πολιτική συμμετοχή		
Ενεργητική	Παθητική	Ενδιαφέρον	Δράση	Συμβατική	Ακτιβισμός	
					Σύννομος	Παράνομος

- Οι Amnå και Ekman (2014) πρότειναν την εννοιολογική διάκριση του πολιτικού ενδιαφέροντος από την πολιτική συμμετοχή. Έτσι εντόπισαν διαφορετικούς τύπους πολιτικής παθητικότητας: αδιαφορία, απογοήτευση, επιφυλακτικότητα.
- Το πολιτικό ενδιαφέρον είναι πιθανό να συνδέεται διαφορεικά με τους αναδυόμενους τύπους συμμετοχής (π.χ. κοινωνικά δίκτυα, εθελοντισμός) στις σύγχρονες δημοκρατίες, όπου η έμφαση μετατοπίζεται από τα καθήκοντα του πολίτη στην προσωπική δέσμευση (Dalton, 2008) και στις άτυπες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (McClurg, 2003).
- Η διάκριση μεταξύ πολιτικού ενδιαφέροντος–συμμετοχής και η διερεύνηση του ρόλου διαμεσολαβητικών παραγόντων είναι συμβατή με τα κοινωνικοψυχολογικά μοντέλα για τις συμπεριφορικές προθέσεις (Ajzen, 1991) και τη συλλογική διαμαρτυρία (βλ. Van Stekelenburg & Klandermans, 2013).

ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

www.catcheyou.eu

- Η ιδέα για τον διαμεσολαβητικό ρόλο των προσδοκιών αυτοαποτελεσματικότητας και της αποξένωσης προέρχεται από τη θεωρία της προσχεδιασμένης συμπεριφοράς (Ajzen, 1991).
 - ▣ Η πολιτική αυτοαποτελεσματικότητα (Campbell et al., 1954) μεσολαβεί τη σχέση διαφόρων τύπων πολιτικής συμμετοχής με την προσωπικότητα (Gallego & Oberski, 2011), τη χρήση ειδησεογραφικών μέσων (Jung et al., 2011), την παρακολούθηση τηλεόρασης (Hoffman & Thomson, 2009), και τις διαπροσωπικές συζητήσεις (McLeod et al., 1999).
 - ▣ Αντιθέτως, η πολιτική αποξένωση συνοψίζει αισθήματα αδυναμίας, απομόνωσης, ανομίας και απώλειας νοήματος (Finifter, 1970). Έχει δώσει μεικτά ευρήματα, καθώς έχει συνδεθεί αρνητικά με την εκλογική συμμετοχή και θετικά με τον ακτιβισμό (Dahl et al., 2017).

ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

www.catcheyou.eu

- Μεγαλύτερος βαθμός ταύτισης με μια ομάδα είναι πιθανό ότι θα οδηγήσει σε δράσεις για την υπεράσπιση της ομάδας (Van Zomeren et al., 2008).
 - ▣ Εφόσον οι δράσεις επιδιώκουν να αποσπάσουν τη στήριξη άλλων ομάδων και της εξουσίας, η κοινωνική ταυτότητα πολιτικοποιείται (Simon & Klandermans, 2001).
- Από αναπτυξιακή σκοπιά, η διερεύνηση εναλλακτικών ως διεργασία διαμόρφωσης της ταυτότητας έχει βρεθεί ότι συνδέεται με αυξημένη πολιτική συμμετοχή (Mannerström et al., 2017).
 - ▣ Εφόσον η διερεύνηση συνεπάγεται ενεργή αναζήτηση πληροφοριών για την ομάδα, αναμένεται να διαμεσολαβεί τη σχέση πολιτικού ενδιαφέροντος–συμμετοχής.
 - ▣ Παρόμοιες διεργασίες είναι πιθανό να ισχύουν για την αναθεώρηση της πολιτικής ταυτότητας, ως αναδιαπραγμάτευση της ταύτισης και ανίχνευσης μελλοντικών ταυτίσεων (Crocetti et al., 2014).

- Πώς συνδέεται το πολιτικό ενδιαφέρον με διαφορετικές μορφές πολιτικής συμμετοχής;
 - Αναμένεται ισχυρότερη συνάφεια με τη (συμβατική) πολιτική δραστηριότητα, παρά με την κοινωνική συμμετοχή.
- Η πολιτική αυτοαποτελεσματικότητα και η αποξένωση μπορούν να εξηγήσουν τη σχέση ανάμεσα στο πολιτικό ενδιαφέρον και τη συμμετοχή;
 - Αυτοί οι διαμεσολαβητικοί παράγοντες αναμένεται να είναι πιο εμφανείς σε δράσεις διεκδίκησης/διαμαρτυρίας, όπου το διακύβευμα είναι η αλλαγή του status.
- Οι διαστάσεις της ταυτότητας μπορούν να εξηγήσουν τη σχέση ανάμεσα στο πολιτικό ενδιαφέρον και τη συμμετοχή;
 - Η ταύτιση αναμένεται να είναι πιο σημαντική σε επιβεβαιωτικές δράσεις και η διερεύνηση σε δράσεις που περιέχουν κοινωνική αλληλεπίδραση. Η αναθεώρηση μπορεί να είναι ανασταλτική είτε ενισχυτική της πολιτικής συμμετοχής.

ΜΕΘΟΔΟΣ

www.catcheyou.eu

Συμμετέχοντα άτομα ($N = 394$ από 749)

www.catcheyou.eu

- Φύλο 50%-50%
- Ηλικία 18-27 ετών ($M = 22.17, SD = 2.01$)
- Εκπαίδευση 58.4% φοιτούν σε ΑΕΙ/ΑΤΕΙ, 11.4% σε άσκηση/μαθητεία
- Εργασία 21.6% πλήρης απασχόληση, 27.7% μερική απασχόληση, 19% άνεργοι
- Ιθαγένεια 87.6% ελληνική, 8.4% άλλη, 4.1% διπλή (ελληνική και άλλη)
- Οικογεν. status 65% πατρική οικογένεια, 11.2% συγκάτοικο/σύντροφο, 18% μόνοι
- Διαμονή 71.1% μεγάλη πόλη, 15% προάστια, 8.9% μικρή πόλη, 4.3 χωριό

Μετρήσεις: Πολιτικό ενδιαφέρον για την ΕΕ και συμμετοχή (Catch-Eyou WP7 W1, 2016)

www.catcheyou.eu

- Πολιτικό ενδιαφέρον για την ΕΕ (4 προτ., $\alpha = .77$)
‘Πόσο σε ενδιαφέρουν τα ζητήματα που σχετίζονται με την Ευρωπαϊκή Ένωση;’
- Ψήφος στις ευρωεκλογές (2 προτ., $\alpha = .61$)
- Συμμετοχή στα κοινά και στην πολιτική για ευρωπαϊκά ζητήματα
 - Δράσεις υποστήριξης (5 προτ., $\alpha = .82$)
‘Εργάστηκες για ένα πολιτικό κόμμα ή υποψήφιο.’
 - Δράσεις διεκδίκησης/διαμαρτυρίας (4 προτ., $\alpha = .80$)
‘Έλαβες μέρος σε κατάληψη κτηρίου ή δημόσιου χώρου.’
 - Διαδικτυακές δράσεις (4 προτ., $\alpha = .74$)
‘Συζητήσεις για κοινωνικά ή πολιτικά ζητήματα στο Διαδίκτυο.’
 - Εθελοντικές δράσεις (3 προτ., $\alpha = .69$)
‘Εργάστηκες εθελοντικά για ένα κοινωνικό σκοπό.’

Μετρήσεις: Αυτοαποτελεσματικότητα/αποξένωση και ευρωπαϊκή ταυτότητα (Catch-EyoU WP7 W1, 2016)

www.catcheyou.eu

- Πολιτική αυτοαποτελεσματικότητα (7 προτ., $\alpha = .76$)
‘Αισθάνομαι ότι έχω αρκετά καλή κατανόηση των σημαντικών κοινωνικών ζητημάτων’
- Πολιτική αποξένωση (4 προτ., $\alpha = .82$)
‘Οι άνθρωποι σαν και μένα δεν έχουν την ευκαιρία να επηρεάζουν τις αποφάσεις της ΕΕ.’
- Ευρωπαϊκή ταυτότητα
 - Ταύτιση με την Ευρωπαϊκή Ένωση (3 προτ., $\alpha = .85$)
‘Αισθάνομαι ότι έχω ισχυρούς δεσμούς με την Ευρώπη.’
 - Διερεύνηση ταυτότητας (3 προτ., $\alpha = .74$)
‘Αναζητώ πληροφορίες σχετικά με την Ευρώπη.’
 - Αναθεώρηση ταυτότητας (3 προτ., $\alpha = .70$)
‘Τα αισθήματά μου για την Ευρώπη αλλάζουν.’

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

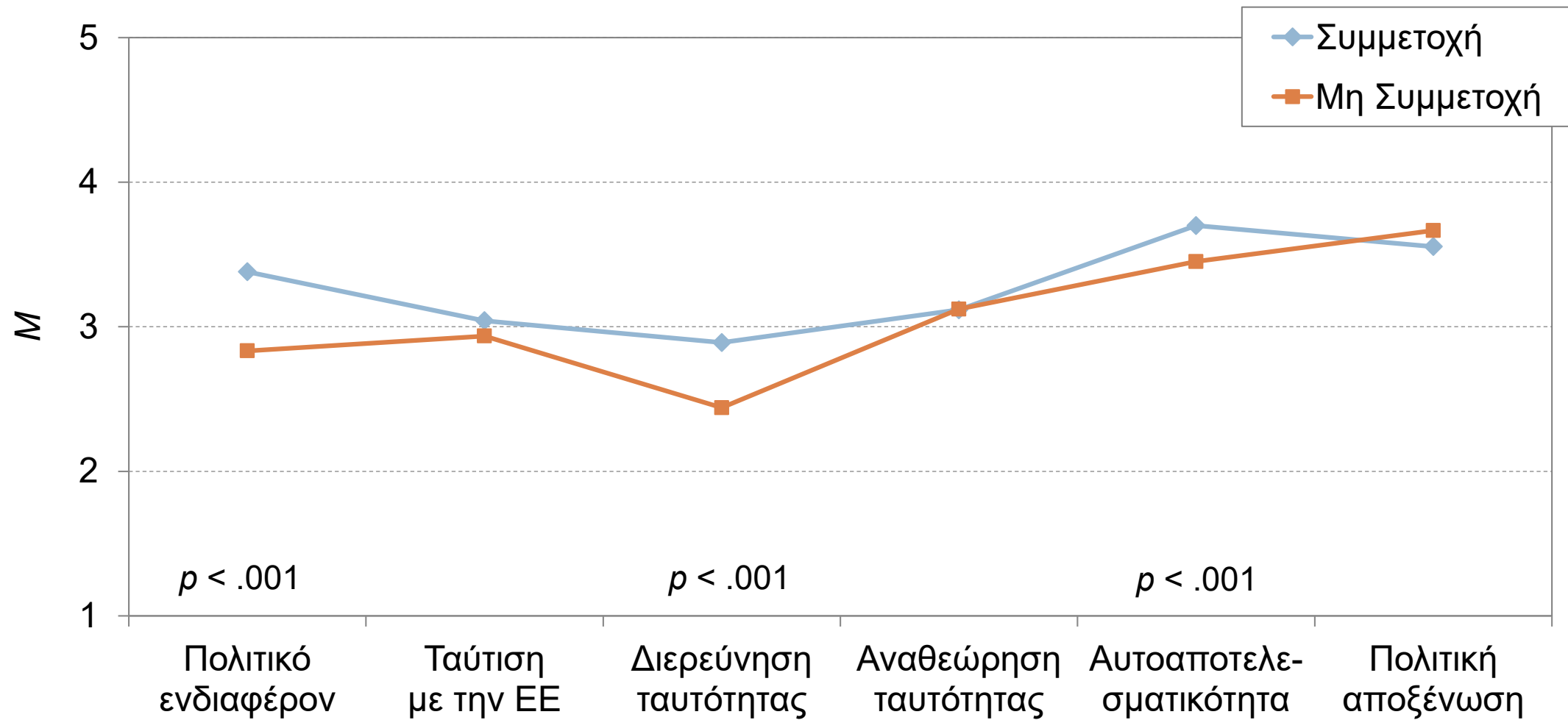
www.catchyou.eu

Προφίλ πολιτικής συμμετοχής έναντι μη συμμετοχής σε σχέση με την ΕΕ

www.catcheyou.eu

Συνάφεια (Pearson r) της πολιτικής συμμετοχής με το ενδιαφέρον, την ευρωπαϊκή ταυτότητα και την αυτοαποτελεσματικότητα/αποξένωση

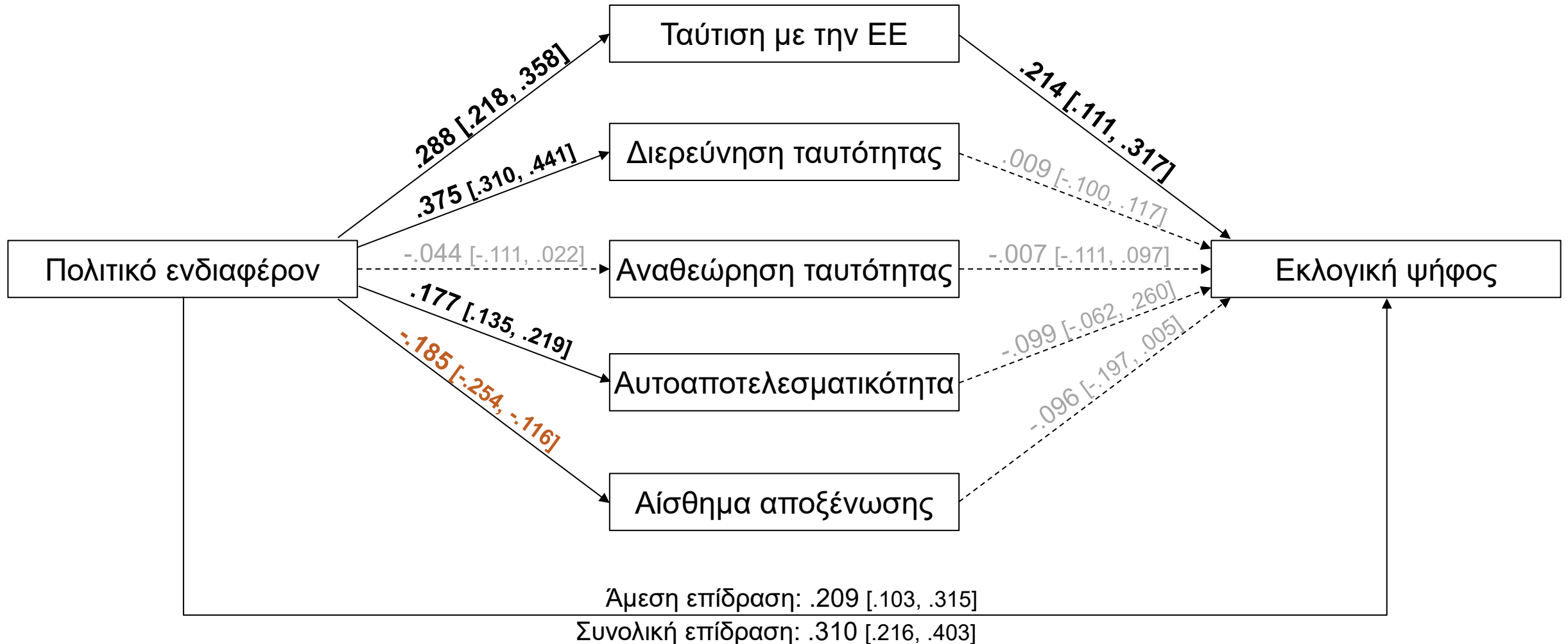

www.catcheyou.eu

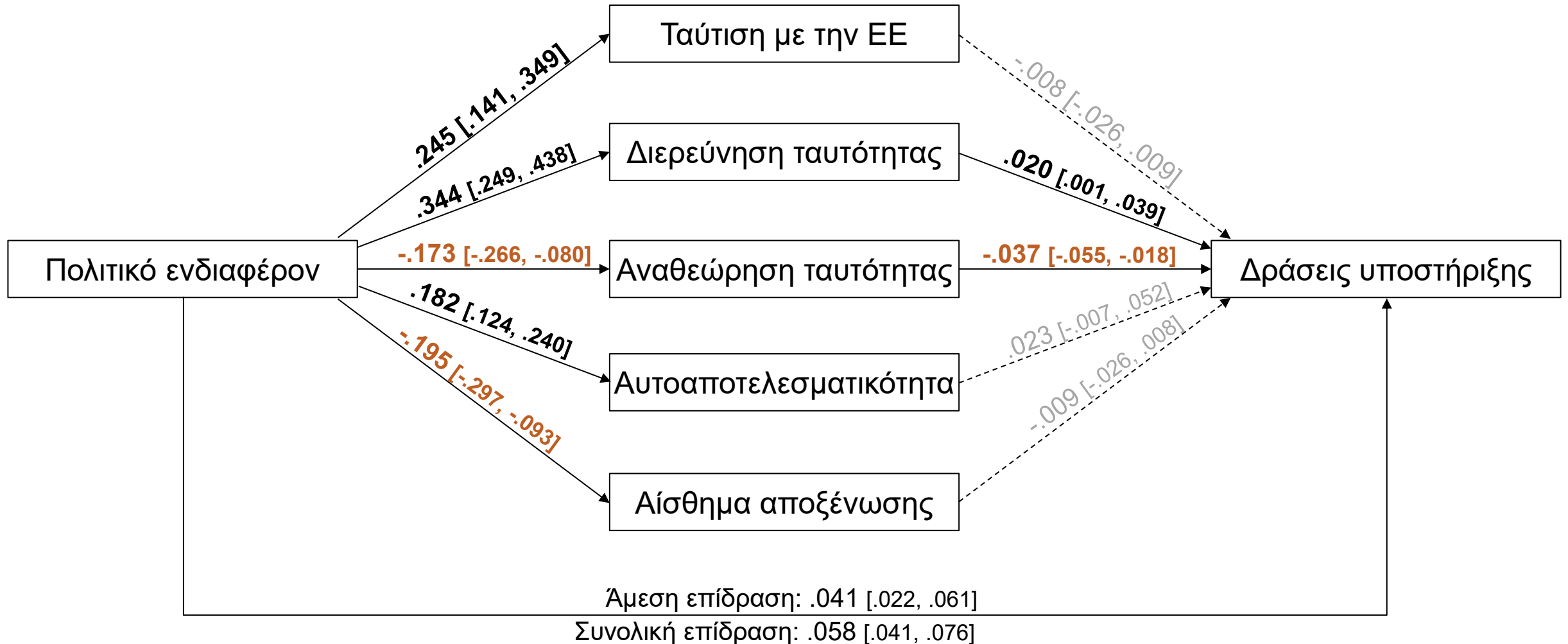
	Πολιτικό ενδιαφέρον	Ευρωπαϊκή ταυτότητα				Αυτοαποτελεσματικότητα	Πολιτική αποξένωση
		Ταύτιση με την ΕΕ	Διερεύνηση ταυτότητας	Αναθεώρηση ταυτότητας			
Ευρωπαϊκή ψήφος	.235***	.224***	.143***	-.043	.100**	-.147***	
Δράσεις υποστήριξης	.315***	.081	.171***	-.227***	.175***	-.144**	
Δράσεις διαμαρτυρίας	.113*	-.263***	-.034	-.057	.201***	.115*	
Διαδικτυακές δράσεις	.135**	-.082	.151**	-.030	.197***	-.036	
Εθελοντικές δράσεις	.048	.063	.115*	.006	.073	.006	

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

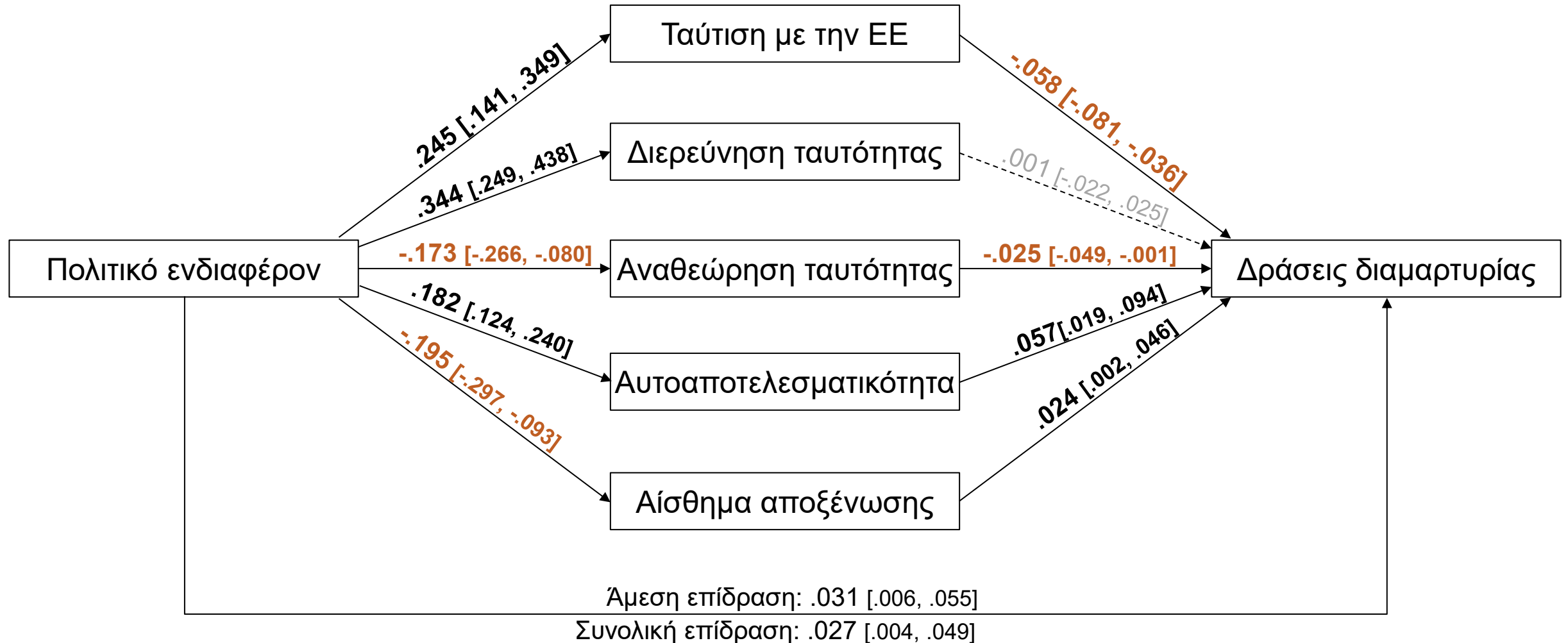
Έμμεσες επιδράσεις μεταξύ πολιτικού ενδιαφέροντος και εκλογικής ψήφου

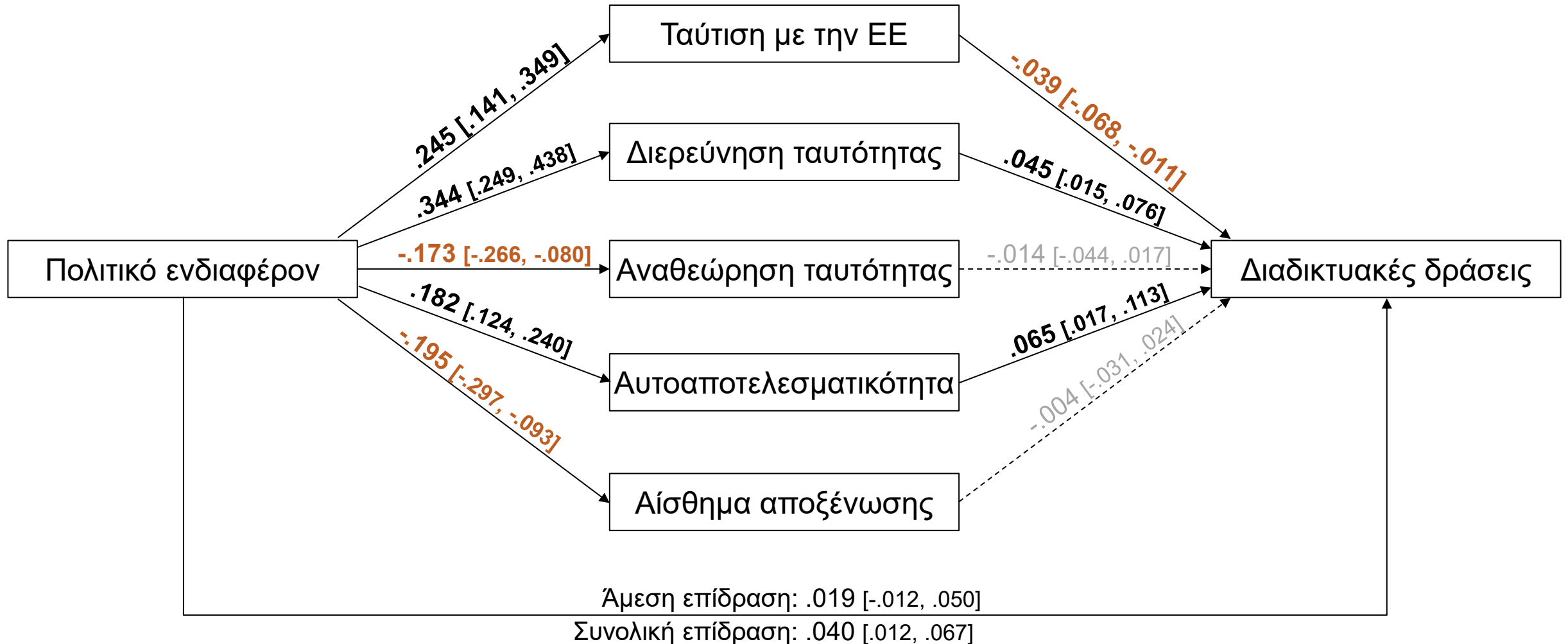
Έμμεσες επιδράσεις μεταξύ πολιτικού ενδιαφέροντος και δράσεων υποστήριξης

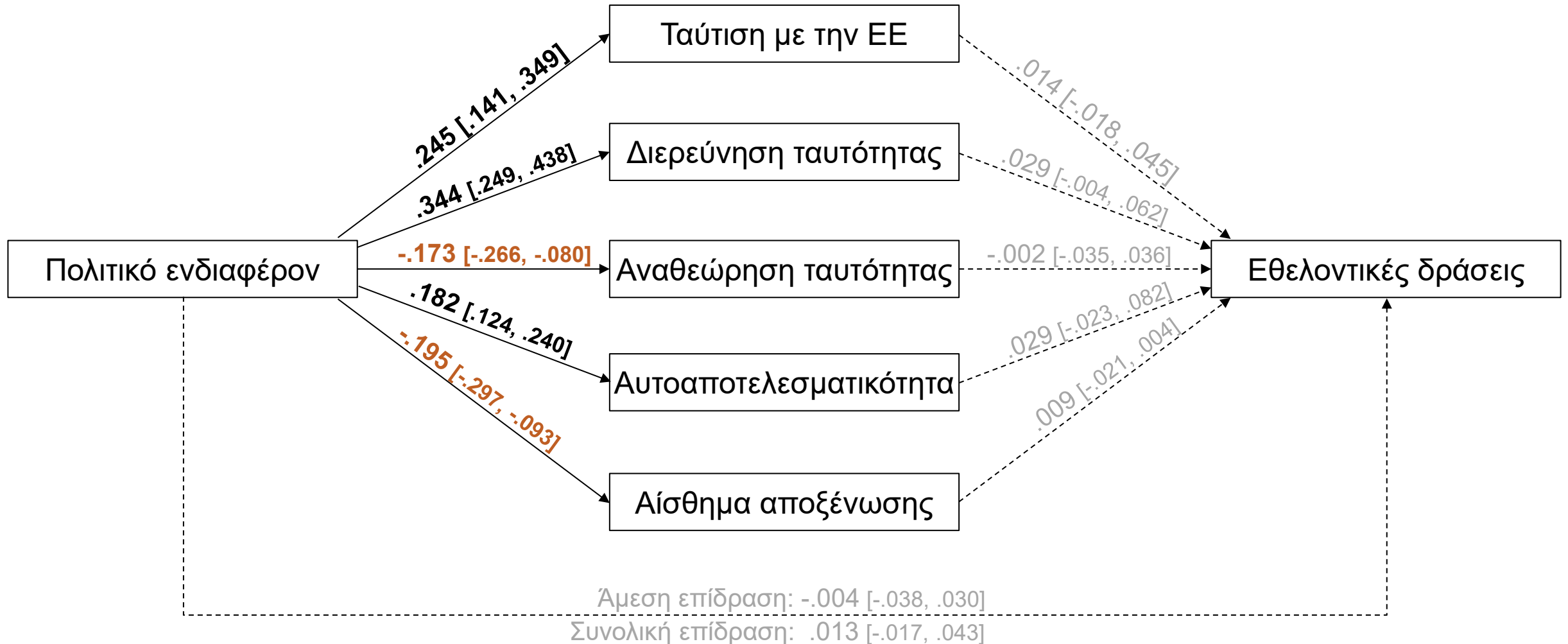
Έμμεσες επιδράσεις μεταξύ πολιτικού ενδιαφέροντος και δράσεων διαμαρτυρίας

Έμμεσες επιδράσεις μεταξύ πολιτικού ενδιαφέροντος και διαδικτυακών δράσεων

Έμμεσες επιδράσεις μεταξύ πολιτικού ενδιαφέροντος και εθελοντικών δράσεων

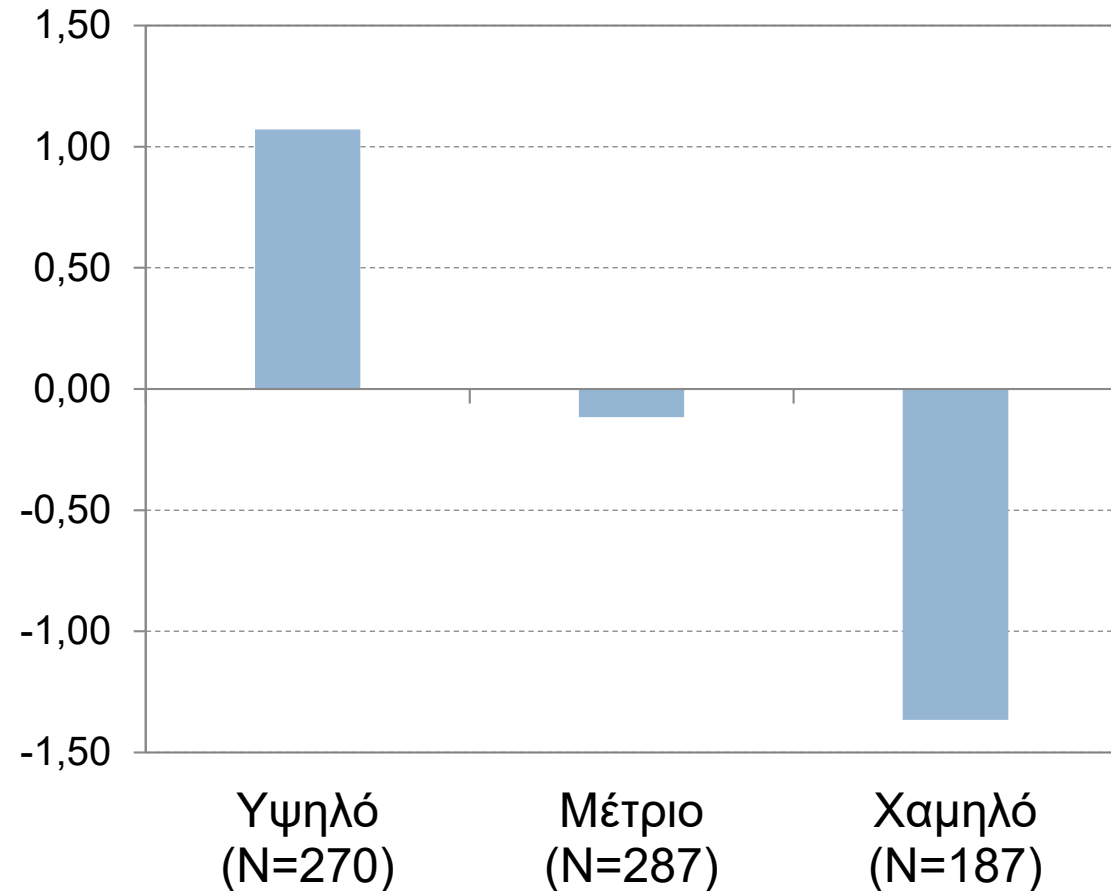

Ανάλυση κατά συστάδες ως προς το πολιτικό ενδιαφέρον και την πολιτική συμμετοχή

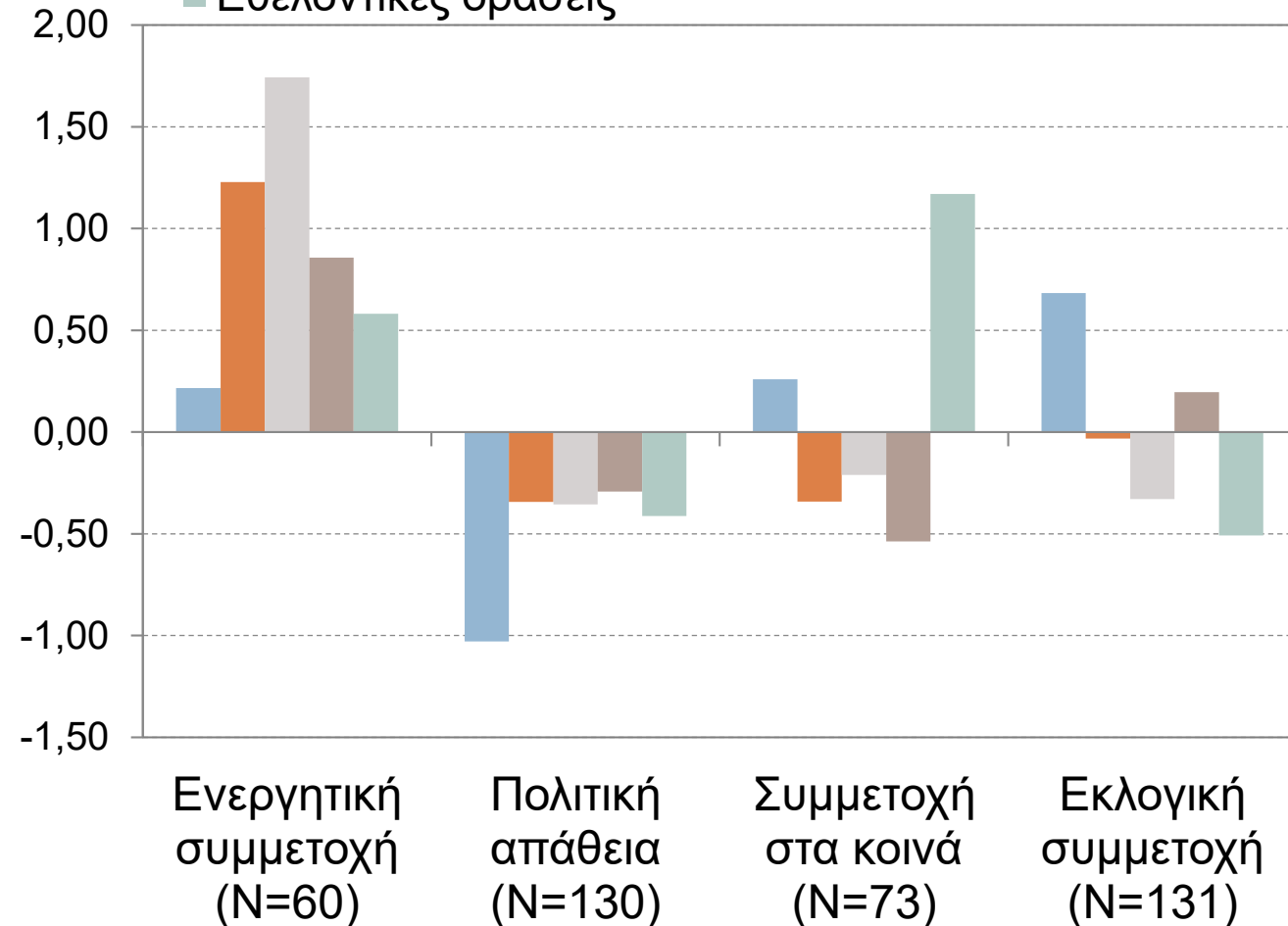

www.catcheyou.eu

■ Πολιτικό ενδιαφέρον για την ΕΕ

■ Εκλογική ψήφος
■ Δράσεις υποστήριξης
■ Δράσεις διαμαρτυρίας
■ Διαδικτυακές δράσεις
■ Εθελοντικές δράσεις

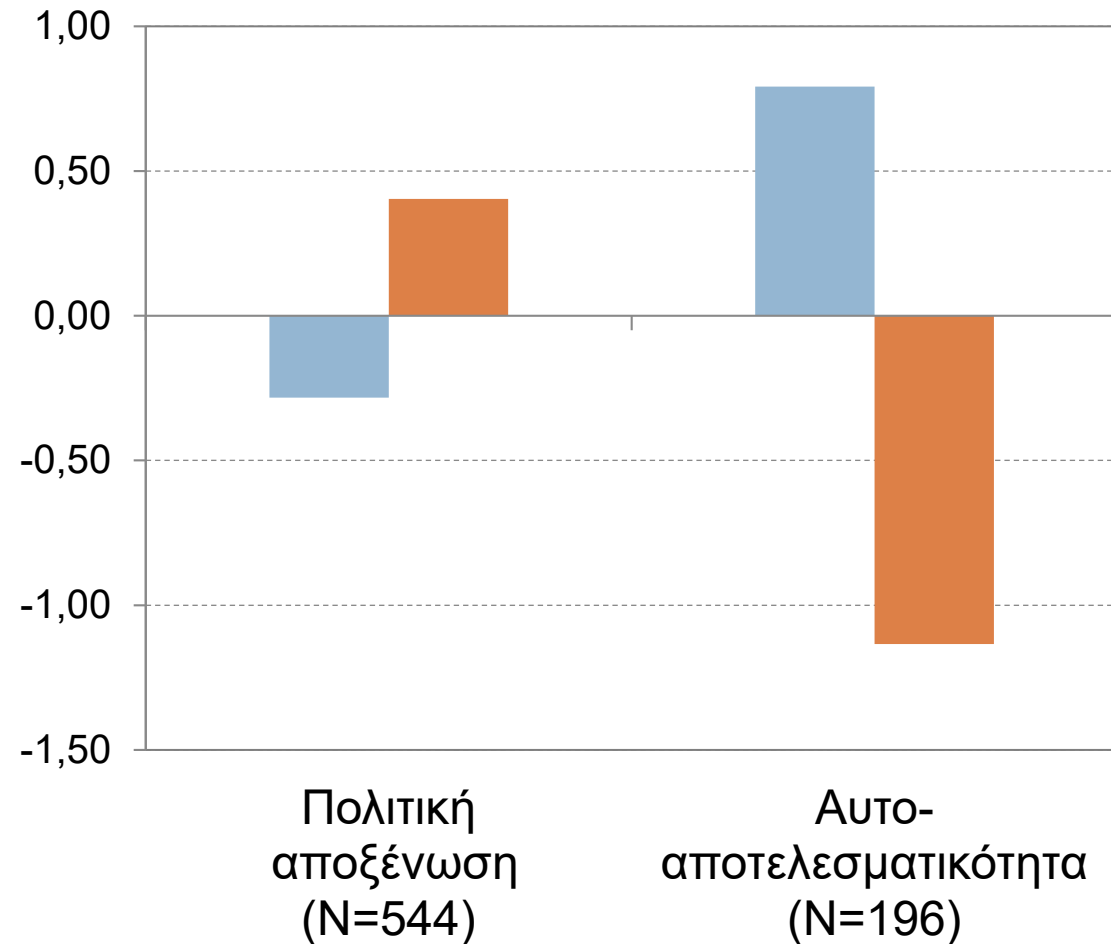

Ανάλυση κατά συστάδες ως προς την αυτο-αποτελεσματικότητα και την ευρωπαϊκή ταυτότητα

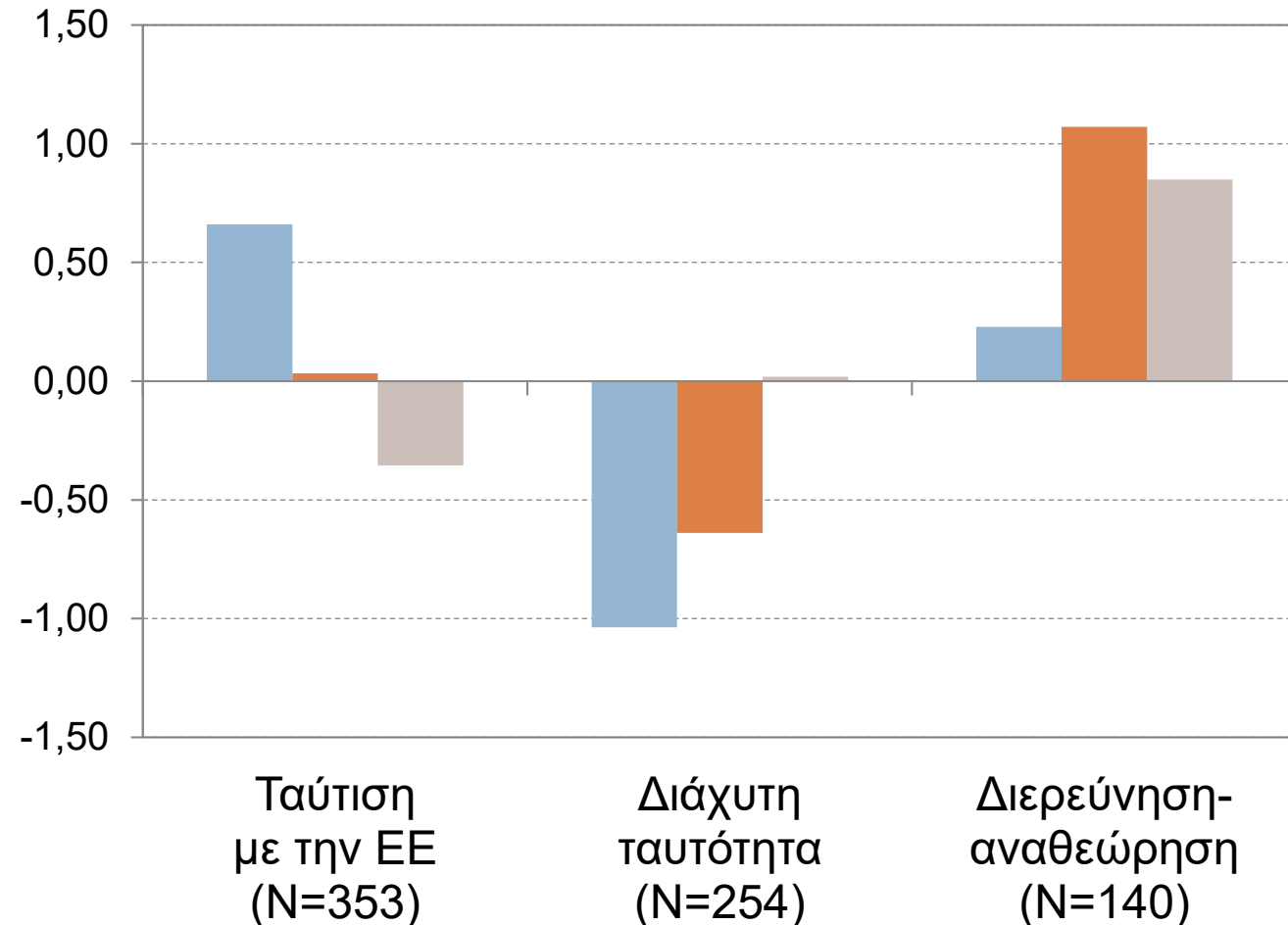

www.catcheyou.eu

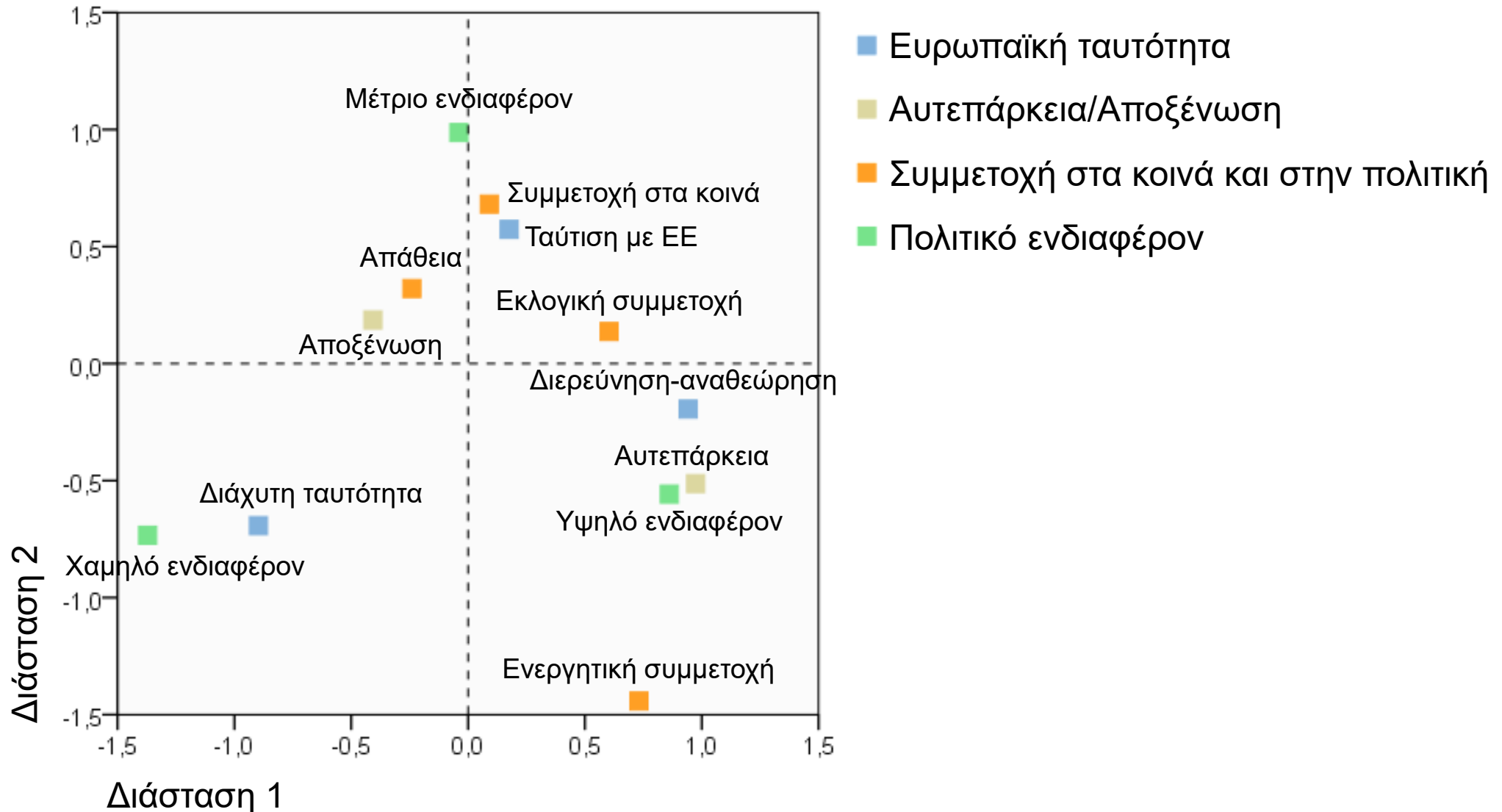
■ Αυτοαποτελεσματικότητα ■ Αποξένωση

■ Ταύτιση με την ΕΕ ■ Διερεύνηση ■ Αναθεώρηση

Προφίλ πολιτικού ενδιαφέροντος και συμμετοχής: Παραγοντική ανάλυση πολλαπλών αντιστοιχιών

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

www.catcheyou.eu

- ✓ Η υπόθεση 1 επιβεβαιώθηκε: Το πολιτικό ενδιαφέρον συνδέθηκε μάλλον με την πολιτική συμμετοχή (παρά με τη συμμετοχή στα κοινά) και με τις συμβατικές (παρά με τις αντισυμβατικές) δράσεις.
- ✓ Η υπόθεση 2 επιβεβαιώθηκε μερικώς: η πολιτική αυτοαποτελεσματικότητα και η αποξένωση προέβλεψαν τις δράσεις διεκδίκησης/διαμαρτυρίας, μάλιστα με θετικό πρόσημο και στις δύο περιπτώσεις.
 - ▣ Η αποξένωση δεν μεταφράζεται απαραίτητως σε απάθεια, αλλά μπορεί να οδηγήσει σε ακτιβιστικές πολιτικές δράσεις (Cammaerts et al., 2013).
 - ▣ Πάντως, η απουσία διαμεσολάβησης της αυτοαποτελεσματικότητας στην τυπική πολιτική και εκλογική συμμετοχή δεν ήταν αναμενόμενη. Εκεί, σημαντικότερος αναδείχθηκε ο ρόλος της ταυτότητας.

- ✓ Η υπόθεση 3 επιβεβαιώθηκε εν μέρει: οι διαστάσεις της ταυτότητας μεσολάβησαν διαφορεικά τη σχέση του πολιτικού ενδιαφέροντος με τη συμμετοχή:
 - ▣ Η ταύτιση με την ΕΕ εξήγησε θετικά την εκλογική ψήφο και αρνητικά την ακτιβιστική και τη διαδικτυακή συμμετοχή, πιθανόν ως δράσεις συμβατές με την ενίσχυση της ταυτότητας (Van Stekelenburg & Klandermans, 2013).
 - ▣ Η διερεύνηση της ταυτότητας εξήγησε θετικά τις συμβατικές δράσεις υποστήριξης και τη διαδικτυακή συμμετοχή, οι οποίες παρέχουν περισσότερες ευκαιρίες για κοινωνική αλληλεπίδραση (McClurg, 2003).
 - ▣ Η αναθεώρηση της ταυτότητας εξήγησε αρνητικά τόσο τις δράσεις υποστήριξης, όσο και τις δράσεις διαμαρτυρίας.
- ✓ Η σχέση της ταυτότητας, ως κατάστασης και ως διεργασίας, με την πολιτική συμμετοχή είναι πολύπλοκη όσο και τα πολλαπλά περιεχόμενα της ίδιας της συμμετοχής.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

www.catcheyou.eu

- Η εθελοντική συμμετοχή δεν συνδέθηκε ευθέως ή εμμέσως με το πολιτικό ενδιαφέρον.
 - ▣ Είναι ο εθελοντισμός α-πολιτική κοινωνική συμμετοχή (Ekman & Amnå, 2012);
- Οι εστιασμένες στα άτομα αναλύσεις ανέδειξαν ορισμένα ενδιαφέροντα στοιχεία.
 - ▣ Η ενεργή συμμετοχή έναντι της εκλογικής συμμετοχής διαφοροποιήθηκε με βάση το πολιτικό ενδιαφέρον και την αυτοαποτελεσματικότητα (υψηλότερα).
 - ▣ Η πολιτική απάθεια έναντι της εκλογικής συμμετοχής διαφοροποιήθηκε με βάση την αποξένωση (υψηλότερη), παρά το πολιτικό ενδιαφέρον (μέτριο).
 - ▣ Το χαμηλό ενδιαφέρον και η διάχυτη ταυτότητα τοποθετήθηκαν στον αντίθετο πόλο της συμμετοχής και της αυτοαποτελεσματικότητας.
 - ▣ Φαίνεται ότι η πολιτική απάθεια δηλώνει αποξένωση, παρά χαμηλό ενδιαφέρον. Πρόκειται για “πολίτες σε αναμονή” (Amnå & Ekman, 2014);

- Συντομευμένες κλίμακες μέτρησης.
- Αδυναμία διατύπωσης αιτιωδών σχέσεων και η ανάγκη για διαχρονικά δεδομένα.
- Η έμφαση στις μορφές συμμετοχής στα κοινά και στην πολιτική δεν διαφωτίζει σχετικά με τα περιεχόμενα της συμμετοχής. Ανάγκη για μεικτή μεθοδολογία και τριγωνοποίηση.
- Ερωτήματα προς διερεύνηση:
 - Υπάρχει “θετική” και “αρνητική” συμμετοχή; Ποιος αποφασίζει; Με ποια κριτήρια; Ποιες είναι οι βέλτιστες πρακτικές; Ποιος ο ρόλος της ιδεολογίας;
 - Συνιστά η χαμηλή εκλογική συμμετοχή κίνδυνο για τη δημοκρατία;
 - Υπάρχει διαχωριστική γραμμή μεταξύ ακτιβιστικής και παραβατικής δράσης;
 - Πώς εκφράζεται το πολιτικό ενδιαφέρον των “απαθών” πολιτών;

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

@ vranlop@psych.uoa.gr

www.catcheyou.eu

Σκέπτεστε πολύ πριν
πάρτε μια απόφαση;

Ναι

Όχι

Χμμμ...

Δέχετε την
αντίθετη άποψη;

Ναι

~~Όχι~~

Πιστεύετε στον
πολιτισμένο διάλογο;

Ναι, ρε μαλαίκα,
πιστεύω.

Όχι

Apkas

Πηγαίνετε όπου
φυσάει ο άνεμος;

Ναι

Όχι

Αλλάζετε εύκολα γνώμη;

Ναι

Όχι

Ζητάτε απ' τους άλλους να
αποφασίσουν για πράγματα
που είναι δική σας ευθύνη;

Ναι

Όχι

Θέλετε να τα έχετε
καλά με όλους;

Ναι

Όχι